

CORESPONDENȚA INEDITĂ A LUI MOISE GROZEA CU FAMILIA MUREȘENILOR

de
LUANA POPA

Recente cercetări întreprinse în Arhiva Mureșenilor din cadrul Muzeului Județean Brașov au scos la iveală o corespondență bogată (24 scrisori inedite) și de durată (1872—1909) între familia Mureșenilor (respectiv Iacob, Sevastia, Elena și Aurel Mureșianu) și Moise Grozea.

Lecturarea acestor scrisori permite completarea biografiei, îndreptarea unor afirmații și mai ales evidențierea personalității acestui înflăcărat patriot bănățean.

Corespondența pornește din anul 1872, când tânărul ofițer aflat într-o misiune militară¹ se adresează lui Iacob Mureșianu (directorul și redactorul *Gazetei Transilvaniei*²). Atît din această scrisoare, cît și din cele din anii următori, reiese deosebita stimă și afecțiune pe care Moise Grozea o avea pentru cărturarul și patriotul brașovean. Așa se explică faptul că în 1873 tânărul Moise Grozea nu va pregeta să renunțe la cariera militară, la situația favorabilă creată în armata austro-ungară și, animat de patriotism, să treacă în România.³ Greutățile și riscurile prin care trece, nerăbdarea de a se vedea în România, sînt oglindite de scrisorile sale din această perioadă.

Astfel, la începutul lunii aprilie 1873, dovedind curaj și multă fermitate în acțiunea sa, Grozea trece granița, fără pașaport și fără a-și lua concediul necesar,⁴ și se prezintă autorităților române, respectiv ministrului războiului, generalul Florescu. Scrisorile trimise din

¹ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 585, inv. nr. 1 518.

² *Ibidem*. Din scrisoare rezultă că Moise Grozea o cunoștea pe Elena Mureșianu încă din 1872, nu din 1873 așa cum susține în lucrarea *Resbelul orientale ilustrat*, Dr. A. P. Alessi și Maxim Pop.

³ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582, inv. nr. 1 531. Din această scrisoare adresată de Moise Grozea (la 28 ianuarie 1873) soției lui Iacob Mureșianu reiese rolul lui Iacob în hotărîrea sa de a trece în România și faptul că încă din ianuarie 1873 Moise Grozea a făcut primele tatonări în acest sens la București, în cercurile militare.

⁴ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582, inv. nr. 1 520.

București familiei Mureșenilor ni-l prezintă pe viitorul corespondent al *Gazetei Transilvaniei* nerăbdător să fie încadrat în armata română.⁵

După obținerea unui aviz favorabil, se întoarce în Transilvania, la Sibiu, unde la 15 aprilie obține un certificat medical pe baza căruia este declarat „inapt și infirm pentru munca”⁶ în armată. Totodată, înaintează Institutului Geografic Militar de la Viena cererea pentru „eliberarea din funcția oficială și retragerea totală din armata austriacă”.⁷ În acest sens întâmpină obstacole, mai mult, i se oferă transferul la Direcția Institutului Geografic, la Viena,⁸ dar refuzul său este categoric. Obținerea eliberării se face cu multă greutate. „În ziua în care voi obține rezolvarea la cererea făcută de mine — precizează Moise Grozea în scrisoarea din 6 aprilie 1873 — înaintez lichidarea și totodată întreprind călătoria la Brașov unde pînă la eliberarea certificatului de ieșire, am să-mi petrec ultimele zile a(le) existenței mele ca ofițer austriac și ca să mă pot pregăti totodată cu sfîntul sacrament pentru viața de dincolo”.⁹

În iunie 1873, Moise Grozea consemnează bucurios în corespondența cu viitorul socru, Iacob Mureșianu, realizarea visului său. Este încadrat în armata română, „conform dorințelor”,¹⁰ ca ofițer în statul major, cu gradul de sublocotenent.¹¹

Intrucît este specialist în probleme topografice („Unicul”¹² în armata română, după cum menționează într-o scrisoare adresată lui Aurel Muresianu), este însărcinat atît cu pregătirea unor specialiști în acest domeniu, cît și cu ridicări topometrice în Muntenia și Moldova.¹³

În scrisorile din această perioadă (a doua jumătate a anului 1873), Moise Grozea face aprecieri asupra armatei române, asupra modului în care a fost primit și mai ales a condițiilor în care se poate afirma ca specialist și militar cu experiență.¹⁴ „Ieri și astăzi avui ocasiune a vedea o parte din armata romanescă (:garnisona București:) concentrată spre a executa un manevru la Satu Giulsci — notează în scrisoarea din 5 iulie. Sunt surprins de disciplina de care se bucura armata. Soldați(i) sunt foarte buni...”.¹⁵ De asemenea, îl informează pe Iacob Mureșianu despre preocupările statului major român pentru fortificarea Bucureștiului și despre manevrele militare din vara celui an.¹⁶

⁵ *Ibidem*, inv. nr. 1 520; inv. nr. 1 532.

⁶ *Ibidem*, inv. nr. 1 521.

⁷ *Ibidem*, inv. nr. 1 522.

⁸ *Ibidem*, inv. nr. 1 535.

⁹ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 585, inv. nr. 1 535.

¹⁰ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582, inv. nr. 1 523.

¹¹ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 585, inv. nr. 1 524.

¹² *Ibidem*, inv. nr. 1 534.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 585, inv. nr. 1 525.

¹⁶ *Ibidem*, inv. nr. 1 524.

Fig. 1. Moise Grozea în 1873.

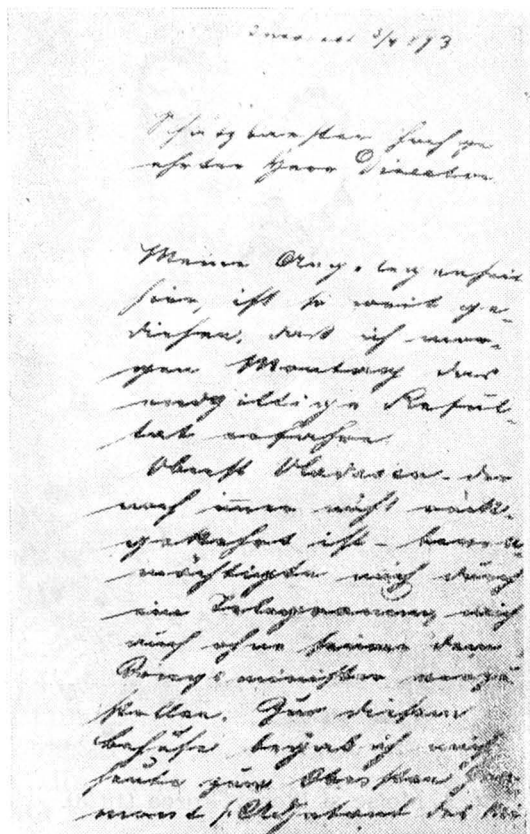

Fig. 2. Prima pagină din scrisoarea lui Moise Grozea către Iacob Mureșianu (aprilie 1873).

Un aspect important care se desprinde din corespondența lui Moise Grozea cu Mureșenii este acela al preocupării pentru a transmite știri din România „pentru *Gazetta*”.¹⁷ Deci, încă din vara lui 1873, Grozea este unul din corespondenții de bază ai *Gazetei Transilvaniei*, la care și în anul următor, 1874, Iacob Muresianu, face apel: „mai scrie și ceva pentru publicu, ceva observatii, pentru informatiunea mea temporie, candu ai tempu, ca n'au alta corespondente in Bucuresci”.¹⁸

În timpul războiului de independență (1877—1878), corespondența dintre Moise Grozea (aflat pe front) și Mureșeni este deosebit de intensă. Cercetările efectuate ne-au permis identificarea a 41 de scrisori, adevărate corespondențe de război trimise soției sale Elena și cumnatului său Aurel Mureșianu. O parte din aceste documente (20 de scrisori) au fost publicate de Sextil Pușcariu în anul 1927 în lucrarea *Douăzeci de scrisori ale lui Moise Grozea din Războiul de la 1877*,

¹⁷ Ibidem, inv. nr. 1 525.

¹⁸ Ibidem, dos. nr. 60, inv. nr. 12 002.

Fig. 3. Moise și Elena Grozea (1878).

Fig. 4. Moise Grozea (după războiul de independență).

6 scrisori sînt inedite, iar 15 au fost publicate parțial în anii 1877—1878 în paginile *Gazetei Transilvaniei*, la rubrica *De pe campulu de resbelu* (Correspondenție speciale ale Gaz. Transilvaniei).

Toate aceste scrisori, indiferent de adresant, cuprind informații privind desfășurarea războiului, a luptelor la care căpitanul Moise Grozea participă direct, constituind o importantă și interesantă sursă de documentare asupra acestui eveniment atît de mareț în istoria românilor. Tocmai de aceea, în paginile *Gazetei Transilvaniei* scrisorile sale sînt publicate cu foarte mici și rare modificări. Dar, mai cu seamă, aceste scrisori sînt ale unui bănațean, fost ofițer în armata austriacă, care împărtășește celor rămași sub stăpînire străină faptele românilor în războiul care avea să aducă poporului nostru independența mult dorită.

Conținutul celor șase scrisori inedite din anii 1877—1878 completează tabloul războiului, subliniind în același timp profunda dragoste de țară a lui Grozea. Din ele reiese nerăbdarea lui, ca de altfel a tuturor ostașilor români, de a intra în luptă: „Acum (9 iunie 1877 — n.n.) n'am ceț scrie di nou caci șadem traînd cu așteptare ca fiecare di să

ne aducă ceva nou"¹⁹ sau: „Eu sunt tot în Caracal de și dorescu a fi mai aproape de Dunăre unde treburile sunt mai interesante. Bubuitul tunului românesc se aude aici la 2 1/2 poste. Ce rău îmi pare ca trebe să le aud la așa o departare"²⁰. Este apoi evidentă sacrificarea intereselor personale atunci când este vorba de interesele țării: „iubita noastră țară are trebuință de brațele fiilor săi trebe a ne uita pe noi însuși pentru salvarea ei"²¹. De asemenea, ele cuprind date despre pozițiile armatei române în vara lui 1877²² și la începutul anului 1878²³.

Complet integrat în armata română²⁴, peste ani, în 1884, generalul Moise Grozea se vădește a fi preocupat de îmbunătățirea organizării armatei române²⁵. În acest sens, în noembrie aceluiasi an îi împărtășește lui Iacob Mureșianu: „Armata nostra este îndatora schimbăre regulamentelor ei tactice și în acesta cestiune vitală pentru ea și națiune, am trebuit se aduc și eu obolul meu! ...și dacă proiectul meu va fi admis atunci osteneli și timp mi vor fi recompensate pe terenul moral, care în cestiune nationale face mai mult de cât comorele lui Cresus"²⁶.

Încă un element, așadar, că de-a lungul întregii sale vieți Moise Grozea a fost călăuzit de dorința de a-și aduce contribuția la lupta pentru libertate a românilor. Consecvent acestui crez, participă la războiul de independență, se preocupă de modernizarea armatei române și mai ales nu-și uită frații de peste munți. În 1909, la o vîrstă destul de înaintată (65 de ani) este preocupat de situația românilor transilvăneni, a căror soartă se înrăutățise „din cauza legilor pe care guvernele ungurești le-a adus, de astă dată pe față și fără nici o tănuire, ca să maghearizeze tot ce nu este ungur"²⁷. Înființează, împreună cu cîțiva intelectuali din București, „Cercul Românilor de peste munți", a cărui scop era, așa cum mărturisește în scrisoarea din martie 1909 (adresată lui Aurel Mureșianu): „de a strînge mulțimea de romani transilvăneni ce trăiesc în țara așa de respendedi ca să se cunoască și astfel să facă ca existența și importanța lor aci se se simtă în toate privințele și mai ales în cestiunile nationale de peste munți"²⁸.

În această idee este elaborat și tipărit statutul Cercului, al cărui președinte va fi ales Moise Grozea, iar secretar profesorul Gh. Popa Lisseanu. Pentru a cuprinde în Cerc cit mai mulți români transilvăneni

¹⁹ *Ibidem*, inv. nr. 4 815.

²⁰ *Ibidem*, inv. nr. 4 814.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, inv. nr. 4 819, inv. nr. 4 820.

²⁴ *Ibidem*, dos nr. 585, inv. nr. 1 525.

²⁵ Sextil Pușcariu, *Douăzeci de scrisori ale lui Moise Grozea din Războiul de la 1877*, în *Anuarul Institutului de istorie națională*, IV, București, Cartea Românească, 1927, p. 230.

²⁶ Arhiva Mureșenilor, dos.nr. 586, inv. nr. 1 529.

²⁷ *Ibidem*, dos. nr. 589, inv. nr. 1 572.

²⁸ *Ibidem*, inv. nr. 1 571.

atît din România, cit şi din Imperiul Austro-Ungar, generalul Grozea trimite şi lui Aurel Mureşianu un exemplar din statut, document ce se află în prezent în Arhiva Mureşenilor²⁹.

Sînt, desigur, toate acestea, elemente definitorii ale personalităţii patriotului bănăţean Moise Grozea, mărturii ale unei existenţe demne, permanent credincioase înaltului ideal al independenţei naţionale. Moise Grozea poate fi ca urmare, considerat, fără a se greşi cituşi de puţin, simbolul modului superior în care românii şi-au manifestat de-a lungul vremurilor apartenenţa la poporul care şi-a făcut din lupta pentru unitate şi independenţă naţională, pentru progres pe multiple planuri, ţelul suprem al existenţei sale multimilenare.

MOISE GROZAS BISHER UNVERÖFFENTLICHTE BRIEFE AN DIE FAMILIE MUREŞIANU

Zusammenfassung

Die Arbeit bezieht sich auf bisher unveröffentlichte Briefe Moise Grozas an die Familie Mureşianu, Briefe, die Lebensgeschichte des bekannten Banater Patrioten mit neuen Daten ergänzen.

Sie umfassen die Zeitspanne von 1872 bis 1909, Jahre, in denen Moise Grozea in die rumänische Armee eintritt und mit Heldenhaftigkeit am Unabhängigkeitskrieg teilnimmt, wobei er seine Fähigkeiten als Soldat, sowie seine unablässige Sorge um das Schicksal des unter Fremdherrschaft stehenden rumänischen Volkes unter Beweis stellt.

Die erwähnten Briefe befinden sich im Archiv der Familie Mureşianu, das zum Kreismuseum von Braşov gehört, und werden weiter unten veröffentlicht.

---

²⁹ *Ibidem*, inv. nr. 1 572.

ANEXE DOCUMENTARE

1

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582,
inv. nr. 1 531]

28/1 1873

MULT STMATĂ DOAMNĂ!

Permiteți-mi să vă mulțumesc prin aceasta pt. consolarea și bunăvoința pe care mi-acordați și fiți convinsă că mă voi strădui mereu să dovedesc nu numai prin cuvinte ci și prin fapte că știu să apreciez dragostea dv. de mamă și inima dv. nobilă.

Nu veți avea niciodată motive de regret că mi-ați acordat mare încredere. Toate faptele și străduințele mele se vor îndrepta în direcția de a face-o pe draga dv. fiică fericită și demnă de invidie, dacă un destin mai bun ne va uni.

Stimată conică! Vă rog să nu mi-o luați în nume de rău că n-am putut veni ci vă rog să chibzuiți cele întâmplate și veți găsi că nu am putut acționa în alt fel. Domnul director mi-a vorbit din inimă și mi-a prezentat totul ca o chestiune de onoare, astfel încît ca om de onoare și de caracter voi fi obligat să corespund situației. Vă rog să nu socotiți felul meu de a fi acționat ca un act de lașitate sau lipsă de curaj, căci realmente nu este vorba de așa ceva. Căci atîta timp cît nu am nici un răspuns din București îmi lipsește orice bază pentru următoarele mele operații, astfel încît sînt obligat să mă supun hotărît soartei pentru a nu mă pune într-o lumină și mai gravă față de domnul director și să agravez astfel și mai mult situația mea. Mult timp nu mai poate să dureze.

În această seară îmi voi permite, în caz că dv., stimată conică, vă duceți cu îngherașul meu scump la repetiția de canto, să vă conduc.

În sfîrșit rog în repetate rînduri să mă scuzați pentru libertatea mea și considerați-mă în tot cazul drept al dv.

devotat si plin de respect fiu
MOISE

2

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582,
inv. nr. 1 519]

Bucureșt, 5/4 1873

MULT STIMATE ȘI ONORATE DOMNULE DIRECTOR

Treburile aici s-au dezvoltat în așa fel, încît miine voi afla rezultatul definitiv.

Colonelul Vlădescu — care încă tot nu s-a întors — m-a imputernicit printr-o telegramă, să mă prezint ministrului de război. În acest scop m-am dus astazi la

colonelul Gramont (adjunctul ministrului) care mi-a comunicat să revin luni pentru prezentare. Deci de-abia miine voi fi eliberat de chinurile far de sfîrșit cu care am trăit în aceste zile. Care va fi răspunsul încă nu știu, dar oricum, măcar voi ști ce am de făcut, căci situația în care mă găsesc este groaznică, ca urmare a circumstanțelor prin care am venit aici.

Cu toate acestea voi sosi marți seara sau cel tîrziu miercuri dimineața la Brașov.

Primiți, domnu director, salutul meu devotat și rămin sicerul dvs.

GROZA

Salutări și de la domnu Au ? și de la întreaga familie Christa.

3

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582,
înv. nr. 1 532]

MULT STIMATĂ DOAMNĂ!

Cu cel mai mare regret mă văd și azi aici la București, decît la Brașov, cum am sperat în scrisoarea mea.

Deabea miine, luni, voi putea porni la călătoria de întoarcere, pentru a sosi marți sau cel tîrziu miercuri la Brașov.

Nici azi nu sînt atît de fericit să pot arăta în ce fel de dispoziție voi părăsi Bucureștiul și dacă străduințele mele vor duce la un rezultat bun sau rău.

Pînă acum am fost în cea mai groaznică situație, de aceea de abea pot aștepta momentul în care soarta mea se va decide. Trebuie să și mărturisesc că am suferit în timpul stăteri mele de aici și că ași fi bucuros chiar dacă n-ași putea să zic decît că a trecut și asta.

Ieri am mîncat la exc. Christa și am fost și azi acolo. Toți din familie sînt foarte amabili cu mine.

Aureli rămîne consecvent același, însă totdeauna cuminte.

Mult stimata mea mamă! ce mai face îngerașul meu dulce? Este oare sănătoasă? O văd în imagine cum lucrează cu hărnicie și este tristă din cauza lipsei mele îndelungate și enigmatice. Vă implor dragă mamă, îngrijiți-vă să aibă distracții și străduiți-vă ca ochii ei frumoși și cerești să nu fie umeziți de lacrimi și că inima ei nobilă de inger să nu fie apăsată de necazuri — am să mă întorc în curînd, chiar dacă am să-l părăsesc din nou pe îngerașul meu.

Dragă mamă, vă rog să primiți cu amabilitate săruturile mele de mîini și salutările mele

Devotatul dv. fiu

MOISE

Salutări și bunicii.

4

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582,
inv. nr. 1 520]

Marti, 8/4 873

MULT STIMATE DOMNULE DIRECTOR

Fatal a fost ceasul în care am pornit la această călătorie. Se pare că toate zeitățile sînt împotriva mea și a cece am întreprins.

După cum v-am comunicat în scrisoarea mea de alaltăieri — am fost chemat luni între orele 8—9 la ministrul războiului Florescu pentru a-mi da răspunsul definitiv. Am sosit punctual la locuința acestuia, deoarece nu am putut fi primit de el, mi-a spus să revin la orele 1 în cancelaria sa. Acolo l-am așteptat pînă la orele 9½. Dar nici de data aceasta lucrurile nu au putut fi rezolvate, deoarece excelența sa cînd mi s-a comunicat să mă prezint în ziua următoare la orele 8,30 în locuința sa, a invocat drept cauză (a pretextat) că ar fi ocupat și mi-a comunicat să revin marți, la orele 8,30, tot la el acasă. Am făcut întocmai, dar n-am fost nici măcar primit, ci mi-a comunicat să revin la orele 7 seara. Deși sînt cu totul disperat, am să aștept totuși pînă la ora 7 seara care însă va fi ultimul termen pentru mine. Nu pot și nu am voie să stau mai mult timp aici, căci după cum știe domnul director, am sosit acum 8 zile, fără pașaport și fără concediu și chiar dacă în cel mai bun caz scap de urmări neplăcute din prima cauză, mă amenință în orice caz o primejdie ca urmare a celei de a doua cauze. Pe scurt o prelungire a sederii mele aici ar însemna un risc mare pentru viitorul meu, în orice privință, de aceea m-am decis și am fost nevoit să mă decid definitiv să plec mîine dimineață (chiar în cazul în care azi la 7 seara n-ași reuși să-mi rezolv treburile). Ca urmare a modului de viață de aici după bunul plac al altora, m-am săturat pînă și de viață.

Este într-adevăr o situație norocoasă că nu mi-am lichidat funcția în Austria, căci numai aceasta mi-ar mai fi lipsit lîngă toată mizeria aceasta.

Privind rezultatul pe care îl voi primi în această seară vă voi înștiința telegrafic domnule director. De altfel voi porni la călătorie, după cum am pomenit, mîine miercuri, dimineața.

Vă rog să comunicați mult onoratelor doamne salutări din partea mea și săru-tări de mîini.

Cu stimă

devotatul dv. GROZA

5

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582,
inv. nr. 1 521]

Sibiu în 16/4 873

MULT STIMATE DOMNULE DIRECTOR!

Ieri la ora 2 după masa am sosit aici și imediat am cerut să-mi fie eliberat un certificat medical de către medicul meu, care a fost atestat astăzi de seful serviciului sanitar doctorul Lehnhardt pe lînga o cerere care a fost expediată către Institutul Geografic Militar.

Până la obținerea hotărârii rămân „ca bolnav” la Sibiu. Hotărârea ar trebui să fie luată în timp de 8 zile.

Greutățile care nu au putut să fie prevăzute, se ingramadesc cu fiecare zi mai mult, astfel încît am să mă simt cel mai fericit dintre fericiți de pe suprafața pămîntului în momentul cînd voi fi învins toate.

Abea după ce se va fi trimis aici de către Institut eliberarea pot să înaintez lichidarea mea pînă atunci trebuie — așa cum sună proverbul soldatului: „Sî tin gura și să slujesc mai departe”

Sărbătorile paștelui nu pot să le petrec așa cum am sperat la Brașov și deși îmi pare nespuse de rău aceasta este totuși o plăcere de care mă pot lipsi curînd.

Aici locuiesc într-un hotel la „Împăratul Romanilor” ziua lucrez în cancelaria direcției, intrucît pentru moment am fost declarat inapt și infirm pentru munca în sold.

În ziua în care voi obține rezolvarea la cererea făcută de mine înaintez lichidarea și totodată întreprind călătoria la Brașov unde pînă la obținerea certificatului de ieșire, am să-mi petrec ultimele zile a existenței mele ca ofiter austriac și ca să mă pot pregăti totodată cu sfîntul sacrament pentru viața de dincolo. Pînă atunci îmi permit domnule director ca să raportez totul, ceace potrivit scopului urmărit, a fost ordonat din timp în timp autorităților mele.

În timpul șederii mele aici am să întretin corespondență și cu Bucureștiul. Drept tovarăș de călătorie, de la Brașov pînă la Sibiu am avut pe domnul Capitan Crăcana care prin constantul și bunul lui umor mi-a făcut călătoria foarte plăcută.

Amintind din nou că reîntoarcerea nu se poate de loc determina ea depinzînd de împrejurări — rămîn cu un salut respectuos și toată stima

al Dvs. supus

GROZA, locotenent

Salutări și sărutări de mină Doamnelor, Dvs. vă voi scrie miine.

6

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582,
inv. nr. 1 522]

2/5 873

MULT STIMATE DOMNULE DIRECTOR!

Ministerul războiului, în urma cererii mele din 16 a lunii trecute, m-a eliberat din funcția mea actuală și a stabilit ca înlocuitor pe căpitanul de stat major Karl Schvitzer care s-a și prezentat ieri aici.

Ieri și azi i-am predat toate instrumentele și aparaturile. După cum v-am comunicat în prima mea scrisoare, am fost nevoit să motivez cererea mea de eliberare din funcție printr-o boală (acoperit cu un certificat medical), cerînd din motive de boală un concediu la Brașov.

O decizie sau aprobare de concediu pînă azi încă nu am primit-o deaceia am înaintat lichidarea — imediat după sosirea persoanei de schimb, pentru a evita orice pierdere de timp. Această cerere de lichidare este cererea privind „Eliberarea din funcția oficială și retragerea totală din armata austriacă” bineînțeles renunțînd la toate beneficiile pe care le-ași fi avut după gradul de ofițer etc. etc.

Deoarece potrivit legilor noastre, înainte de sosirea aprobării de concediu, ar trebui să aștept aici la direcțiune hotărîrea de lichidare, am telegrafiat astăzi Institutului geografic, „de a-mi permite să aștept la Brașov sosirea aprobării eliberării mele din funcție și a certificatului de retragere”

Mîine voi avea răspunsul telegrafic, dar care va fi cuprinsul răspunsului încă nu știu. În orice caz sper să fiu deja în 5 mai la Brașov.

Domnule Director! trebuie întradevăr să mărturisesc că ale mele obstacole care s-au îngrămădit de la un timp nu le-am prevăzut, din contra am considerat că totul va fi o chestiune care se va rezolva într-o clipită, și acum văd, că doar o răbdare feroce mă va duce la țel.

Ei, după cum vedeți, domnule director, de acest fel este situația mea.

Rog să transmiteți domnilor salutări și doamnelor sărutări de mîini și rămîn cu stimă al dv. devotat

GROZA

7

[Arhiva Mureșenilor, dosar nr. 585,
inv. nr. 1 535]

3/5-73 Simbătă

PREA STIMATĂ DOAMNA MAMĂ!

Binevoiti a mă scuza pentru faptul de a fi fost cam exaltat în ultima mea scrisoare. Împrejurările, mai bine zis indolenta funcționarilor postali locali m-au determinat la aceasta.

Acum dispoziția mea este ceva mai bună — eu respir mai liber.

Cuvintelor Dvs. binevoitoare și pline de mîngiere dătez împăcarea cu soarta mea. „Nici o viață fără suferință, binele trebuie să-și croiască drumul”.

Eu am pricinuit atît dvs. cit și bunului meu suflet — Helena o mare nedreptate pe care totuși o voi justifica la vremea sa.

Precum vedeți, stimata mea mamă nu pot scăpa de obligațiile mele de aici, problema mea se tergiversează — unde și cum este numai posibil — am impresia că prin aceasta se tinde ca să abandonez intenția mea. Au vrut să mă transfere la Viena la Direcția Institutului Geografic, pînă la reconfortarea mea, eu am declarat însă că nu vreau să rămîn cu nici o condiție și am înaintat erî demisia mea.

În general se crede că au de lucru cu un om indecis (nestatornic). Astăzi aștept un răspuns telegrafic de la Viena.

Mamă! Sinteți atît de bună și-mi descrieți atît de amănunțit toate întîmplările și ocupațiile din casă și eu nu pot să fac cituși de puțin acest lucru, pentru că

viața de aici este peste toate măsurile de monotonă, nu caut societate și nici nu sînt în vizită cu nimeni, s-ar (putea — n.n.) ca felului meu de viață de aici să se potrivească următorul vers de „Schiller“:

„Vulturul zboară singur
Cioara în cîrduri
Societate caută prostul (nebunul)
Singurătatea — înțeleptul“.

Acuma, cu ocazia tirgului Sibiul este ceva mai animat și „Sinodul român contribuie cu tot ce-i stă în putință la aceasta, se văd mai mulți preoti ca evrei la Ierusalim.

Am toată speranța ca să fiu în jurul lui 5 la Brașov — dacă între timp nu va exploda o bombă din vreo parte în calea mea.

Mii de mulțumiri pentru învățămintele și încurajările date — ele nu vor trece pe lângă mine neținute în seamă ci vor fi semănate în mod rodnic.

Rog pe domnul de a transmite salutarea mea bunicii, lui Iacob și lui Traian și a săruta din toată inima șoricelul meu.

Cu salutări respectuoase și sărutări de mină
rămîn al dvs. supus și sincer fiu

GROZA, locotenent

8

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 582,
inv. nr. 1 523]

București, 29/6 1873

STIMATE DOMNULE PAPA!

În sfîrșit am fericirea să vă pot comunica că situația mea a fost reglementată și încadrarea s-a făcut conform dorințelor mele.

Serviciul îl voi începe la 1 iulie, începînd cu această zi voi obține și retribuirea.

Întreaga recepție cît și încadrarea în serviciu va fi azi publicată în „Monitor“.

Mă aflu într-un regiment de infanterie și am funcția biroul statului major al ministerului de război, unde voi fi folosit la probleme topografice, la chestiuni legate de război și la pregătiri matematice pentru ridicarea topografică a Moldovei.

Ocupația se desfășoară între orele 11 dim. și 16 d.m. nu este deloc obositoare. Timpul liber îl folosesc pentru a învăța regulamentele etc. cît și pentru a mă pregăti un examen și anume vreau să-mi fac rost de o diplomă de inginer pentru ca pe lângă muncile de ridicare topografică să pot efectua fără piedici și măsurătorile la proprietăți particulare.

Obținerea acestei diplome nu poate să fie atât de greu și dacă o voi avea viitorul Elenei mele va fi strălucitor.

Pentru acest examen se mai pregătește și căpitanul Brătianu, tot de la statul major și studiem împreună, ceace înseamnă pentru amândoi o considerabilă ușurare. Domnule Papa! Nu vreau să preîntîmpin în soartă, sperînd că voi avea un viitor fericit. Doar începutul este greu, o voință fermă însă îl face mai ușor. Slava domnului, nu-mi lipsește voința sau capacitatea, în schimb îmi lipsesc mijloacele. După cum știți, domnule Papa, cu toate aceste călătorii în colo și încoace mi-am cheltuit economiile, astfel încît nu mi-au rămas decît 70 fl., cu care sumă am pornit la această călătorie. Și rămășițele acestor 70 fl. se apropie de sfîrșit și eu trebuie să trăiesc întreaga luna iulie din banii mei, deoarece salariul se plătește ulterior în ultima zi a lunii. Aceasta poate să devină o situație veselă. În afară de asta mai trebuie să plătesc joi 41 de ducați pt. uniformă și de unde să iau fără să fur? Acest fapt mă silește, domnule Papa să mă adresez dv., cu rugămintea insistentă să mă împrumutați măcar cu suma pe care trebuie să o plătesc pt. uniformă, ca să nu fiu nevoit ca să fac datorii. Domnu Papa poate fi convins că îmi cade foarte greu și mă costă multă învingere de sine să vă cer această sumă, dar sînt aici printre străini și (deocamdată) n-am cum să mă ajut în nici un fel. Deacea repet încăodată rugămintea și nu îndrăsnesc măcar să mă gîndesc că ați putea să mă refuzați, ceace ar fi pentru mine foarte neplăcut.

Vă rog să mă scuzați, domnule Papa.

M-ași bucura f. mult să aflu pînă unde a înaintat treaba la Blumenau.

Referitor la formalitățile privind aprobarea de căsătorie cred că voi putea să vă înștiințez în curînd, adică imediat după ce mă voi fi aranjat și orientat îndestulător. Șeful meu, colonel la statul major, Barațiu, se află împreună cu un căpitan în Moldova și ia măsurile necesare pt. începerea lucrărilor de ridicare topometrică. În aceste zile este așteptat și este foarte ușor posibil că mă ia și pe mine cu el, deoarece aproape toți de la statul major sînt însărcinați cu alte misiuni. La astfel de detașări pe lingă salar voi avea 14 franci zilnic suplimentar plus cheltuielile de călătorie. În sfîrșit mai cer încă odată scuze și rămîn cu cel mai mare respect fiul dvs. devotat Groza M., care speră că nu v-ați supărat pe mine că mi-am luat permisiunea și că-mi veți îndeplini rugămintea mea.

Adresa mea: locotenent Groza...

9

[Arhiva Mureșenilor dos. nr. 585,
inv. nr. 1525]

Bucuresci 5/873

MULT STIMATE DOMNULE PAPA!

Ieri și astăzi avui ocasiune a vedea o parte din armata romanească (garnisoana Bucuresci:) concentrată spre a executa un manevru la satu Giulsci.

Sunt surprins de disciplina de care se bucură armata. Soldați sunt foarte buni [...]

Eu am figurat ca oficer de stat major (Generalstäbler) al Generalului Florescu, spre acest scop mi-a pus dînsul un cal la dispozițiune — dintre ai lui.

Primul meu „Debu“ a făcut efect — aceasta poci dice. —

Mă bucur pîna în momentul de față de un respect din partea oficerilor și de o preferare din partea Generalului.

Săptămîna aceasta o se plec la pe Sabar la desenminarea sau alegerea si redicarea planurilor pozițiilor de manevre. Cît vi sta pe acolo nu știu cînd o se plec voi scria.

Cum vedeți Papa pentru noi acum începe timpul activității și nu poci umbla de loc — pînă după Manevre — în materu însurătoarei. Manevrelor încep în mijlocul septemvrie și va dura pînă la începutul octom. Noi de la stat — major trebuie însă se pregătim de acum tota dispozițiunile.

Pe lângă tota acestea eu vă voi trimitea săptămîna aceasta statutele sau condițiile prin care se pote căsători un oficer spre orientare și voi ruga tot deodată a pregăti în sensul acelora documentele necesare ce trebuie eu ale alătura petitiunei către Ministeriu.

Pentru Gazetta dacă n-ați căpătat știri din alta parte

„Princiu Carol vine luna aceasta (: pe la 13:) peste Transilvania la Sinai. În Brasiovu nu va sta de loc. La gară'l așteaptă trăsurile proprii și se pornești spre Sinai.

La Sinai va sta cu familia pînă la nceperea manevrelor. Manevrelor va fi executate de 50.000 omeni si condusă de Vodă însuși“.

În fine va salut Papa si ve rămân al Dvostra sincer fiu,

GROZA
S. locot.

Sarut mîna Domnelor!

10

[Arhiva Mureșenilor dos. nr. 585,
inv. nr. 1524]

Bucuresci 6/7 873

MULTU STIMATE DOMNULE PAPA!

Prin scrisorea acesta am onorea a ve înștiinția că cu ordinu care'l (a)lăturez aci mi sa regulatu positiunea.

Conform legii române, sunt cu gradulu avutu — primitu si nefiind locu vacantu în geniu sau alta armă, me asumă în regimentul a 3 de infanteria — cu serviciu la depozitul de resbel, adică atasat statului major. Cu disa în care voi căștiga gradulu de căpitanu mă va trece definitiv în statul-major fiindu ca statulu major e compus numai de gradele de la căpitanu în susu.

La prima promotia (din septemvrie) me face locotenent si în 2 ani — care trebe sei facu în gradu de locotenent me face capitan.

În Septembrie se concentreze pentru manevre 50.000 armată. De nu voi fi trimis, eu primu Augustu, la Triangulatia în Moldova apoi trebe se ieau și eu parte la manevre.

La ocasiunea acesta ieu voi fi ca GeneralStäbler — calare la Hauf Quartiru generalului Florescu.

Fiind ca nume concedu mijloacele de am cumpera calu am vorbit cu ministru mercuri seara la dînsul acasă-sem ordoneze fie timpu manevreloru un calu de la un (e)scadronu a(1) cavaleriei ce mieau și promis.

Mercuri seara la 8 $\frac{1}{2}$ ore — ma chematu dînsul — Florescu — la elu acasă și mia datu'o „instrucția militară” s'o traducu în romanește.

Folosindu-me de ocasiunea aceasta, iam descoperitu tote scopurile mele și istori-sindu-i toate împrejurările în care me aflu, mi-a promis tota sprijineala și protecțiunea posibila — din partea sa.

Din tote ce mi s-a aratatu pina acuma — resulta o prospecta buna și sperantia mare.

În birou, lucru ca capitanu din statu — majoru la „Planulu din juru Bucuresciului”. Acest Plan are ca scopu, întărirea Capitalei. —

Florescu dice: trupele geniu și artileria se ecsescitia tote vara afară și tomna demoleza ce am facutu vara; de ce se nu ne folosim noi de ocasiunea aceasta — se lasam trupele se lucre în sfera lor tehnica, ceva mai solidu și se ecsecute fortificatii permanente, ca se ne pomenim în scurt timp pentru ori și care eventualitate cu Bucuresciu întăritu.

Mine sambata se hotareste care puncte se fie fortificate și luni pleacă căpitanulu Lahovari cu planul și propunerea spre aprobare la Voda în Germania. — Aceasta e mai nou inse ve *rogu nu o publicati* — aceasta ar fi contra intereselor române.

Romanu cu tote respectul Alu Domniei Vostre pre aplecatu fiu.

GROZA

Slt.

Croitoriloru am datu un „Schuldschein” și pe care asistă Capitanu Bratianu ca garent pana la 1 August a.c. și ve rogu Papa se nu me lasati se me blames facia cu capitanu — ca se fie tinut se platesca ielu — sau se me provoce creditor. Aceasta miar strica cariera.

11

[Arhiva Mureșenilor dos. nr. 585,
inv. nr. 1543]

Brașov 14/11 1873

STIMATE FRATE AURELI!

Dă-mi voea, te rog, a me scuza că nu mia fost în potință a-ți scrie ponă acuma și după cum ti-am fost promis la despărțirea noastră. Tot timpul ce am petrecut în Bucuresci de la despărțirea noastră incoce, am fost atât cu serviciu cât și cu ches-

tiunea căsătoriei astfel de ocupat în cât nu putui a-ți arăta că sunt parolist, deci de acum înainte sper, ma te asigur că voi fi în stare a repara toate celea ce am neglijat până în ultimul de față.

Frate! înainte de a păși mai departe în scrisoarea această te rog sincer primește din partea mea titlul „Frate” pentru tot-deuna de care me voi servi în viitori și în totă viața mea față cu tine, și aceasta din dioa în care fusei așa fericit de a intra în această onorabilă familie din care aparții și tu și preferăm, te rog, ca și pe un sincer și adevărat frate al meu de la care nu me voi deosebi cu nici într-o vință și nici când.

„Se fim frați”

După cum vezi frate dragă! eu mă simt prea fericit vedind-mi toate dorințele realizate.

În armata română — am fost prea bine primit și me bucur de o deosebită preferanță din partea superiorilor și de un adevărat respect din partea colegilor mei întrucât pot dice, că în scurt timpă semi asigur un viitor strălucit care nu putem gândi nici când în armata aust. În specialitatea mea sunt eu „Unicul” în totă armata mai perfect și ca acesta însărcinat cu organizarea unei școli topografice în care au a se prepara mai mulți oficeri pentru ridicarea hartei în Moldova. Pe lângă aceasta fac parte din Statu-major unde am mai bună înțelegere ca și prestigiu — ș.a. În fine sunt foarte multumit cu soarta nouă și sper că și iubita mea Linica nu va avea cauză a se căia de pasu făcut.

Pe lângă altele ne pare rău că n'ai putut lua și tu parte la bucuria rară de care eram toți mic și mare în dioa de cununie. Cu atât mai mult îți mulțumesc și eu frate pentru aducere aminte și felicitări. La citirea telegramelor sa adus toast în sănătate.

Joi de mână în 8 zile me întorc cu iubita mea Linica în a noastră casă și patrie.

Până atunci te sărut și îndrănesc a me numi al meu sincer

frate GROZA M.

Salutări sincere de la toți și toate — adio!

12

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor nr. 4815]

Caracal 9 iunie

IUBITĂ ELENO!

Astăzi după calculul meu gândim ca să primescu o scrisoare de la tine care o aștept cu nerăbdare ca să vadi cum te afli.

Eu sînt bine și petrecu minunat întrucît privește viața militară. Tas fi scris mai des dar am avut mult serviciu.

Mă întrebi ca ce fac eu aci și dacă reman pentru tot dauna? Din Bucuresci am plecat ca se rămăi la Divizie 4 a generalului Manu aici unde tam spus că dorescu a fi si unde mult mai bine de cât în Bucuresci ceilalți na plecat încă din Bucuresci adică Cartierul General, se astepta însă din di in di să plece în Romania mică (Craiova). Astadi am primit o scire dela Col. unde dice ca o să mă chieame iarăși înapoi la Marele Cartier General îndată ce acesta va pleca din Bucuresci ceea ce mear parea reu din cauza că și aici sint bine și multămit.

În sfârșit oriunde oi fi este bine pentru mine.

Astădi Generalu Manu plecat la Bucuresci unde a fost chemat prin o depeșă.

Pe săptămăna viitoare cred că o se începem operatiile serioase despre care te voi ține în curent.

Acum n'am ceț scrie din nou caci sadem trăind în asteptare ca fie care di să ne aducă ceva nou.

Putem merge si eu astadi la Bucuresci dar m'am gindit că pentru ce să mai chieltuiescu parole.

La plecarea mea din Brasov am pierdut o batistă si aceasta în momentul cind a pornit delegența ca am scos mîna pe fereastră ca să va salut cu batista și vintu mia luato din mănă. Vorbind despre aceasta în deligență dama care era cu mine susține că ari fi observat cum un soldat ar fi alergat și ar fi ridicato. Pină acum am trăit în idee că el ța dato dar din scrisoarea ta nu vad nimic despre aceasta. Mama cum să află?

Scriemi iubito cum petreceți și dacă te simți bine nu scăpa nici o ocazie d'a petrece. leși în tote dilele la plimbare si gîndește că eu mași afla la lucrările mele obicinuite în Basarabia etc. Mie astfel mi se pare.

Sărutari de măna mami.

Salutări si complimente la toți.

Pe tine sarută dulce al teu sincer

Servous.

Iulias sami trimita prin Coltescu cărțile.

Apropo' Costinescu printro scrisore ma ruga sal las să ste vro luna la noi acasă, ce dici tu?

13

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor nr. 4814]

Miercuri 15

SCUMPĂ ELENO!

Astădi primii scrisorea ta dela 12 si mă bucur că ești sănătoasă, cit pentru cele alte scopul care mă face să fiu despărțit de tine mă întărește ndestul spre a pute suporta dorul teu si cred că si tu ești asa de prudentă si cu minte case vedi că iubita noastră tară are trebuință de brațele fiilor săi încit trebe a se uita pe noi însuși pentru salvarea ei.

Si eu iubito te doresc tot așa cum mă doresci si tu, și eu urăscu petrecerile dar in cele din urmă totuși mă silescu a mă folosi de ele de cite ori mi se prezintă ocazia căci abținerea dela ele nu este de nici un folos. Deci iubito! m'as bucura forte mult cind aş auzi că și tu raționezi așa și mergind la o petrecere te amuzez bine. Numai așa draga poți suporta greutatea despărțirii noastre. Numai atunci cind ai ave rezon să fi îngrijată cind ai auzi că sint bolnav dar pe cită vreme vedi că sint sanatos tun poți fi linistită că este bine.

Cum sci, de vro 3 zile Rusi a început a trece peste Dunăre pe mai multe locuri. La noi nu se vede docamdata nici o mișcare de natura aceasta pote mai târziu. Daca nu se va încheia pacea pînă atunci. Aceasta însă cit te iubesc de mult dar n'aș dorio înainte da fi dat și noi față cu Turci să le vedem cel puțin mutra căci după aceia om sci săi regulăm.

De eri dela orele 12 din di a început bombardarea din partea noastră pe totă linia Dunării aceasta cred că pentru protejarea trecerii Rușilor.

Eu sint tot in Caracal de si dorescu a fi mai aproape de Dunăre unde treburile sint mai interesante. Bubuitul tunului romanescu se aude pînă aici la 2½ poste. Ce rău mi pare ca trebe să le aud la asa o depărtare. Fratelui Aurele am scris ieri.

Puiule! cind se intimplă că trece vro citeva zile cind tu n'ai scrisore dela mine apoi nu fi nelinistită căci eu am treaba si pote intimpla ca să nuți pot scrie mereu Dar ori cum ar fi te asigur că noi n'om face nici o miscare fara ca se te incintăz ba încă poti fi linistită cind primești scrisori mai vedu caci aceasta și pote servi drept dovadă ca lucrurile stau tot cum sci.

Îți promit însă si poti chiar conta pe aceasta căci voi scrie decite ori am timp car cind se va intimpla ceva extra-ordinar apoi ti voi scrie la moment.

Pina atunci iubito fi tare și veselă caci puiului teu nu i se intimplă nimică. Scriem iubito cind ai vreme iar cind nu apoi roga pe Aurele sami scrie.

Te sarut, dulce. Iubito si dorescu a auzi că petreci bine si esti sanatosă. Te dorescu din inimă al tău sincer

Dacă nu merge mama sau papa in fine cineva din familia la bai apoi dis si eu sa nu te duci numai cu Marite

Sarutari de mână Mama si Papa.

Complimente la cei altimai nostri.

Serbus.

Cismele si cartea am primit.

Ce face Elisa? Numi scrii nimic despre ea.

14

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor nr. 4813]

Caracal, Marți 29

INGERAȘULEI

Aseră sosind postea mai de vreme decît altă-dată sau mai bine dis sadind noi mai mult la masă decît altă-dată din cauza ca Generalu nostru sa intors tîrziu dela Dunăre unde a inspectat trupele, încă pe cînd șadem la masă la cafe in grădină, veni

impărțitorul și zărindul, mai toți vre să se scole săi alerge înainte să vadă dacă are ceva. Generalu disă care să scolă dela masă plătește 2 buteli de Sampane ear cel dintiiu care primește o scrisoare plătește pe mâne la dejun o plăcintă! Stând cu toți neclintiți la masă și cu ochi ținți asupra impărțitorului care înainta încet scormonind mulțimea de scrisori ce are mă pomenii că înainta spre mine înmănadumi scrisoarea ta; sub aplause și risete din partea camaradilor careși vedea asigurată plăcinta pe astadi la dejun !O plătescu bucuros căci aceasta scrisore este dela iubita mea soție le disei și începui apoi a o ceti. Mă bucur scumpa mea, că văz că ai început a consimți la sorta noastră sau a crede că nu pote fi altfelu.

Noățăli nam săți scriu afară de aceasta ca astăzi pornim cel din urmă regiment infanterie la Dunăre carel mai ținem aci — reg. a 16 de Dorobanți comandat de Colon. Botenu cumnatul lui Ignat. Si noi o să ne mutăm cu Cartieru Diviziei mai aproape de Dunăre lingă trupe si aceasta cred că chiar dilele acestea Domnitoru si va muta la 27 Duminecă cartierul său la Poena si in scurt timp sper ați pute scrie dupe Malul drept al Dunării!

Pe aici avem călduri mari umblăm cu toți în bluze și chipiuri albe. Dilele acestea am fost forte ocupat cu niște coptore de campane care leam făcut in pământ pentru pâinea soldaților. Am reușit chiar după prima încercare.

Painea este bună.

Ce săți mai scriu Iubito? Că te dorescu din inimă nuți mai scriu căci aceasta o scil!

Că sint sănătos și im merge bine aceasta o poți crede și că aproape numai încap in tunucă și bluză, dacă mai pute vede teai convinge. Mama ce mai face? Dar iubita Cumnălică cum petrecu? Aurele vadi a reușit ca mine cu coptorele să schimbe fasonu Jurnalului! Apropo Draga! eu ți propusesem ceva să faci și dacă mia aducu bine aminte: ceva despre Monșer! și văzând că nu menționez nimic ți repet săl pupi in locul meu.

Ei! acum Iubito spune complimente la toți si tote ear tu ramăi sărutată de al teu sincer bărbatu care te iubește și te dorește din inimă.

15

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor, nr. 3767]

Caracal 30/6 877

SCUMPA MEA ELENO!

Plecu in acest moment pentru 2 sau 3 dile la Turnu-Măgurele cu Generalu Manu.

Sint bine și sănătos.

Dincolo țe voi scrie îndată ce voi sosi deseră.

Tu sămi scrii tot la Caracal.

Te sarut dulce al teu sincer soți.
Complemente stimaților parinți și frați.
Trimiteșim Jurnalul?

Servous

16

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor, nr. 4816]

*Tabera dela Breslenița,
19 august 1877*

SCUMPA MEA!

Am primit scrisoarea ta in care mi scrii despre Case!

La aceasta ți respond Iubito că: eu nu maș mai muta, căci sci bine cite neplăceri si cite stricăciuni produce mutatu. Eu am fost destul de mulțămît cu aceste case fiind frumoase încât este o plăcere d'a pute primi pe cineva. Oriunde ne vom muta mai puțin de 70 # no să plătim încât diferența pină la 90 # este nensemnată ear comoditatea și vecinătatea face mult.

La Colșescu nu mă mut 1. că mi este departe si 2 vecinătatea numi place. Asadar scrie Iachi că ținem casele și cere dela Papa 45 # și trimitei Cîț pentru lucrurile casei cere cheia dela Colșescu și o da Iachi ca să îngrijască Dnei de scuturat și altele pină ce ne vom întorce noi. Acesta, Iubito este părerea mea și cred că și tu o să te unesci cu ea. Dacă vrei tu să te duci la București să vezi de case apoi poti să te duci cu Iacob sau Aurele, dar gîndind la riscu la ce săți mai faci cheltuieli? Iaca dacă are cheia o să îngrijască ea de case.

În fine fa cum ți convine mai bine.

Eu ți voi trimite in totă luna cite 100 fr. pină ce mă voi întorce. Iubito eu sint bine dar te dorescu ce naș da dragă să te mai pot vedea odată.

Tam fost trimis un „marș” in note și tu numai respunzi de primire. Noi stăm totașa ca și mai nainte cu deosebire că neam mai apropiat de Plevna incît avansposturile nostre să ciocnescu mai in tote noptile cu cerchezi turcesci la care întâlniri am pierdut un bet calaraș mort și altu rănit.

Dilele aceste a trecut si Divizia 3 și 2. Va trece si Domnitoru ca să ea comanda. Ne asteptăm pe fiecare di să procedăm la luarea Plevnei.

Acum Iubito trebe să te las căci curieru care merge la Turnu plecă îndată.

Ce te rog draga este ca sămi scrii mai des pentru care rog si pe Aureli sami scrie si el. Eu stau in Cort si scriu pe genunchi. Sărut mânia mami si Papa sărut pe Aureli Iacob Tita, Traian, Catincuța. Iar la cei alți complimente la toți.

Iar pe tine te imbrațoșez și te strâng la pieptumi ca el te doresce al tuă sincer

17

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor, nr. 4818]

Verbița 13. Octombrie

IUBITĂ ELENO!

Scrisoarea ta dela c.o primii astăzi și mă grăbesc ați răspunde: Paralele de care ți-am scris le-am trimis prin un Căpitan prieten al meu care plecase la București în concediu și care s-a însărcinat cu expedierea lor. La întorcere acesta'm spune că paralele le-a lăsat ca să ție trimită nevastăsa și de aceea se făcuse această întârziere. Fi fără grijă căci de și nu le-ai primit încă acestea nu sînt pierdute. Dacă le vei primi răspundem. Restu chiriei de care mi-ai scris eu nu pot trimite Jachi înainte de 1 Noiembrie, deaceia trimiteam tu Jachi și mi-anunțai printr-o depeșă ca să scriu să nu le mai trimit și eu.

Solda pe Septembrie n'am primito încă și primind-o am de gînd a trimite parte din ea sau Jachi sau ție pentru Jaca.

Pentru închirierea odailor eu n-am nimic în contra 25 # este însă pre puțin pentru 2 odăi și bucătărie. În fine fă cum îți va conveni mai bine. Noi dacă ne vom întoarce de iarnă odăile dinainte ne ajunge.

Eu sînt bine.

Sper a se impresura pe deplin Plevna ieri 12 Generalu Gurco primi ordin d'ă înainta cu trupele de gardă și Cavaleria română de sub comanda sa și aflate pe platoul dintre Vid și Iscriu asupra soselei Plevna Sofia spre a o ocupa tăind astfel singura linie de operația care o mai are Osman pașă.

În prevederea acestor operații Osman pașă a întărit însă din vreme satu Gorni-Dubnic precum și alte primele în vestul Plevnei pregătinduși astfel o linie de Etape întărite pînă la Sofia care săi servească la o retragere eventuală sau chiar numai pentru aducerea cu înlesnire a conforturilor și proviziunilor primite dela Sofia.

Așadar pentru a pute deveni stăpîn pe soseau susmenționată Generalu Gurco atacă ieri satu Dubnic dinpreună cu întăririle sale. După o luptă crîncină care dură pînă sera armata creștină rămasă în posesiunea satului G. Dubnic și a unui post din apropiere mîrginînduse din cauza nopții a le apăra pînă a 2 di adică astăzi de unde apoi se continue atacul și asupra celor alte forturi de dincolo de sosea care stau în legătura cu punctele cucerite deja.

Astăzi din zori de ziua canonada început întrun mod aproape mai viu decît ieri, rezultatul însă merite cunoscut Măine sper a vă pute da toate detaliile despre lupta de ieri și astăzi adăugînd numai că ieri Armata ruso-română din partea de sud est și Nord a Plevnei a făcut o demonstrație asupra Plevnei deschisînd un foc viu pe toată linia și simulînd tot odată mișcări mari de trupă spre a atrage atențiunea trupelor turcești și asupra acestor puncte.

Salutare.

În acest moment mă intrerupe semnalul care prevestește venirea M.S. spre a vizita redutele românești din apropiere

Adio.

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor, nr. 3774]

Dolni Etropol 24 oct.

MULT IUBITA ELENO!

Sînt sigur că ai fost neliniștită neprimind dela mine de mult scrisore. N'am putut să-ți scriu caci dela 15 a lunei sînt plecat de la Verbica dincoci de Vid în gura Plevnei unde serviciu mea fost așa de greu încît n'am putut ave măcar un moment liber spre a-ți sacrifica tie. Acum starea lucrurilor este cu totul mai bună căci a sosit trupe rusești numeroase care nea mai ameliorat sorta luănd o parte bună din linia care ocupam noi sub paza lor astfel că acum mai putem respira și noi mai liber. Eram numai o brigadă care trebuia să ție în respect mai tota Armata lui Osman din Plevna și a o opri dă încerca vro eșire spre Vidin sau Sofia. Acum Plevna este înconjurată complectamente încît nici un sorece numai poate eși — sperăm că în cele mai apropiate zile să vedem stegu alb fălăind pe dealurile Plevnei.

Sînt sănătos iubito.

Pachetele o să le primesci măine.

Acum săd în satu de sus intro' casă fără uși și fereștri — dar mai bine decît afară.

Pentru Aurele am mult material dar nam timp a il pregăti sau a scrie.

Sper că dilele acestea sai pot trimite.

Te sarut dulce al tău sincer

Adresa mea tot ca

mai nainte.

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor, nr. 3775]

Dolni Etropol 31 oct.

SCUMPA MEA ELENO!

Am primit fotografiile tale cu o nespusă bucurie și le port în pozunaru tunici dela piept în dreapta inimi închipuindumi că ori care și cea mai mică bătae de inimă cauzată prin dorul ce am de tine o vei simți și tu.

Sera cînd mă culc și înainte d'adormi le privesc cu dragoste și sărutîndule im ăiau „nopte bună” dela ele. Tot asemenea și dimineța cînd deschid ochi mai întăi i arunc pe ele.

Cu nimic Iubito n'ai putut ami face o mai mare bucurie decît cu acestea.

Odată cu primirea pozelor priimii dela M. Duce Nicolae și ordinu „St. Ana” clasa a 3-a la piept cu nod pentru curaju desvoltat de mine în luptele dela 27 și 30 August.

Mă simț fericit iubito că: pentru ochi lumi pieptu stîng al meu este frumos decorata meritu ear pentru mine cu pozele sau iubirea ta.

Nu fi îngrijorată de sănătatea mea căci sint bine incît afară de doru tău și setea d'a nimici vrajmasu națiunei mele numai apasă nimic inima D-zeu este bun și in scurt timp mi va realiza și aceste ultime dorințe.

Curaju iubito! rebdare dragă! căci mult a fost și puțin a rămas. Cum vezi eu mă aflu cu întreaga Divizie a 4 la Gura Plevnei pe Artera Sofei unde neam întărit și așteptăm in fiecare di ca jupănu Osman să ne de o „buna dimineța” Din partemi te asigur dragă că cu tote ce să petrecut între noi o săi respondem salutu astfel de amabil încât o să fie surprins de politeja noastră.

La stau in sat intrun bordeu bulgarescu in care și dio trebe să scriu la lumănare.

La Divizia noastră sa facut mari schimbări, numai eu am ramas cece eram aduci amînte de proverbu romanescu: apa să duce, pietrele ramân!

Toți m dic că eu sint stilpu Divizii a 4.

Am primit si scrisorea ta dela 24 in care vadi cu părere de rău că esti preîngrijorată de sănătatea mea. Te asigur iubito că sint tun de sănătos: de dimineța pînă tirziu in nopte nu mă dau jos după cal ieriam venit acasă la orele 2½ din nopte.

Un om bolnav cred că nu pote suporta așa ceva!

De contuzia avulă am suferit numai vro 15 dîle acum nici că mai să cunoște urma.

Așadar Scumpa mea fi veselă că — o să ne îmbrățoșăm și o să fim împreună pînă la o altă ocazie.

Arăta lui Boltres regretele mele.

Te sărut dulce Iubito si sint al teu sincer

Cît ai dat fotografului ca sa te flateze așa? D'ai fi in realitate numai pe jumătate așa frumoasă as înțelege si eu Servous!

Arată Mami sărutări de mâni si scuzimă că nu iam respuns încă.

20

Calafat 2 februarie 878

SCUMPĂ ELENO

Am primit tote scrisorile tale si mam bucurat foarte mult. N'am putut însă ați responde din cauza că am fost mereu ocupat. Altfel mă aflu bine si sănatos și de unde așteptam să se decidă odată dacă intram sau nu in Vidin. In ambele cazuri noi o se plecam apoi spre Bucuresti. Cred că peste citeva dîle o să se decidă. Nici în Calafat ne plăctisim groznic caci de cînd avem armistițiu nu facem aproape nimic. Eu aş lua concediu dar totuș doresc a române pînă la sfîrșit ca apoi să plec

liniștit acasă. Cât privește casele noi o să le ținem și dela St. George nainte și despre parale o să-ți trimit ca cu vro câteva dile. Odăile din curte sînt de părere sa le inchiriez inainte căci noi in tot cazu no să stăm mult acase din cauza că am de gînd a lua un concediu mai lung pentru vară viitoare ca se mergem și prin banat.

Fi veselă iubito că o să ne vedem curând de și mie im este grozav de urât a șade in Calafat fără ocupație cum mă aflu acum, ma consolez însă cu gîndu că ne vom vede curând

Te sărut dulce iubita si sînt al tau sincer

Complemante.

21

[Muzeul Județean Brașov,
Arhiva Mureșenilor, nr. 4820]

Calafat 9/2 878

IUBITĂ ELENO!

Astăzi primii scrisoarea ta dela 30/I si mă bucur că ești bine, asemenea ți pot spune si din partemi că sînt sanătos și plin de speranță că cel mult în 4 dile o să pot a te anunța că am plecat d'aci spre Bucuresti recte Brașov

Așteptăm in fiecare di să se evacueze Vidinu să defilăm prin el și apoi — spre case. Dacă ar depinde dela mine mai că aş renunța bucuros la plăcerea d'a defila prin Vidin și as pleca mai dinainte spre case dar ce să le fac dacă nu vor să mă lase. Am cerut eri concediu ba încă mam și hărțuit din această cauză cu șefu de stat Major care sub diferite pretexte ma pus la ambiție d'a mai sta câteva dile in care trebe a se sfîrși cu totul.

Așadar: Răbdare Iubito căci in curând ne vom vede!

Acu 2 săptămăni am văzut pe Iorgu, este bine însă tot Căpitan. Mi se pare că și el are o decorație. Marichini am scris dimpreună eu lui Emilian îndată ce m'am făcut Maior și astfel că mă mir că dice că nu leam răspuns.

Lui Iulius spuneai că să nu să sfiască am scrie, de și sînt maior i dau voea am scrie de cîte ori voește căci: și eu eream odată Locotenente!

Dar jumătatea lui ce mai face? Dăi un pumn când vedi că face prostii și lui Iulius 2 că săi vie minte. Am audit că este numit medic principal la cartieru general dela Grivița și să distinge in a scrie replete cu tibișiru pe ușa lui Ion.

Dar Elisa drăguța ce mai dice, o mai apucă cîte o dată nervele? par'co vād certănduse cu Aurele, dar nu mai puțin pe Cumnățica uitinduse în oglindă și admîrânduș tenu, și tu? N'o de tine barem nu mai dic nimic căci mi pot inchipui cum faci la călindare ținând locu Iachi și cred că numai când ți sufli nasu devii electriș pînă când Elisa este tot d'auna heeșis.

Polina vorbeste tot așa mult? Când gîndesc la ea par-că mă dor urechile.

Imi vine a crede că sînteți o frumoasă menagerie care ca se fie complectă puteți

lua și pe Aurel dar nui spuneți că eu vă fac această propunere căci mă tem că ca redactore mă publică în jurnal Und din... stă ciorapul rupt în mână și este veselă că are o așa nostimă și parcă o aud dicând lui Papa: ia mai să di Iacobe! să mai povestim.

M. Acuma ne vine copilul!

P. Care? Iacob?

M. Nu!

P. Aurele?

M. Nu frate. Maioru, maioru vine!

p. Ei! să vie sănătos!

M. Dar nui așa căci eu nu știu ce fel de cozonac săi fac: cu stafide sau fără stafide!

Servus

22

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 586,
inv. nr. 1 529]

27/11 1884 Iași

MULT STIMATE ȘI IUBITE PAPA!

Am primit cu mare bucurie epistola Dtale dimpreună cu a cuscrului Dtale de la Obreja.

Atat Dtale cat și cuscrului de la Obreja trebe se cer mii de scuse ca pînă acum n-am putut scrie fiind așa de mult ocupat cu ale serviciului.

Dar acesta nu pote fi un motiv a crede ca v'am uitat seu că am incetat a ve stima și iubi! N'am multămit a lăsa n sarcii na corespondentei „Fetei Tatei” și dă am greșit adresa că fata Tataseu nu pre e scrupuloasa în afaceri de corespondență. Tita ve pote proba acesta mai bine de cît mine.

Odată cu acesta am scris lui frate-meu la Obreja care asemenea are tot dreptul se fie superat și îngrijat că nu'i am scris de mult. Si la acesta tot fata Tataseu e devina care a devenit d'o lene proverbielă. Varza și muraturile, benonii și stelute, mîncarea și somnul sunt ocupatiile ei de predelecțiune prin care — bine'nțeleas uită misiunea sa de corespondent.

Cât pentru *Bardul noului Romanism* Aurele! are cele mai patente cause se fie chiar superat pe mine dar dă ce sei fac dacă are o ast-fel de soră!

Papa! pe langă serviciul meu ordinar, care este destul de greu ami mai fost si sunt încă ocupat cu o *Analiza critică* a regulamentelor nostre militare care sper ca o veti vede-o în cel mai scurt timp posibil publicată si care-mi rapesce tot timpul liber ce'l ași pute intrebuița pentru relatiunile intime familiare. Această lucrare sper a fi un argument că merit scuza Dtale.

Armata noastră este în dăndora schimbărei regulamentelor ei tactice si în acesta cestiune vitală pentru ea si natiune, am trebuit se aduc si eu obolul meu.

Greutatea cea mai mare am invins-o dar tot mai am de furcă. Si dacă proiectul meu va fi admis atunci osteneli si timp mei vor fi recompensate pe terenul moral, care in cestiuni nationale face mai mult de cât *comorile lui Ceresus*.

Vederemo e speramo!

23

[Arhiva Mureşenilor, nr. 589,
inv. nr. 1 571]

Breila 1909 mart 23

DRAGA AURELE

Anexez aci 60 lei pentru Lenuşa ca se intimpine cheltuielile de intretinere lui Petra — iar tie iti trimit un imprimat ca apel către români de peste munţi stabiliţi in tara ca să se inscrie in Cercul ce sa format in Bucureşti de catre un comitet sub presedenţia mea avend ca vice presedenţi pe majorul Verzea si Tzetzu iar membri de d.nul Lupanu comerciant, Mircea inginer (unul din fratii Mircea de la „Carul cu bere“, Măndrescu prof. universitar Popovici com. şi proprietar. Clinciu (casier al cercului) profesor la liceul Lazăr si proprietar si Popa Lissianu profesor la liceul Lazăr si proprietar.

Scopul principal al acestui cerc este de a strenghe mulţimea de romani transilvăneni ce trăesc in tara aşa de respendiţi ca se se cunoască si astfel să facă ca existenţa si importanţa lor aci se se simtă in toate privintele si mai ales in cestiunile nationale de peste Munţi.

Acest Cerc va fi mijlocitorul autorizat intre românii indigeni cei stabiliţi aci si intre cei de peste graniţă ca să se pună odată stavila diferitelor abuzuri si sarlatanii ce sau facut cu cersirea de mijloace materiale si cară ne avend control n'au ajuns la destinaţie compromiţindu-ne in tară si in afară!

In astfel de abuzare să ilustra mai desmăţ Dl. Lascu adunind deci de mii de lei si cheltuindui cu o metresă care-l însoţea asa că ai nostri au trebuit sel espedieze escortindul la gara si plătindui si biletul de drum numai să nu ne mai facă de rusine.

Regret că n'am momentan un exemplar din statute ca se til trimit dar in imprimat sunt dispozitiile destul de desvoltate incît cred că te poţi edifica indetul despre scopul, importanţa si viitorul acestei societăţi

Condiţiile de admitere in cerc sunt:

Membru onorelic care va dona institutiei o suma ore care;

Membru fondator care va cotiza la inscriere 100 lei si pe an cate 20 lei plătibile in două rate si Membrii ordinari care vor cotisa 20 lei pe an tot in 2 rate.

Comunicîndu-ţi toate acestea tin să aflu părerea ta in cauză mai ales cum am putea pune mai bine in legătura cu ai vostri d'acolo spre a se ajunge scopul.

Vă salutăm cu dor si drag
al tău Sogoru

24

[Arhiva Mureșenilor, dos. nr. 589,
inv. nr. 1 572]

DRAGA AURELE

Dintro zăpăceala oarecare uitînd să anexeze la scrisoarea către Lenuța actele cercului despre care faceam mențiune ti le trimit acum și te rog a-ți da părerea în general asupra întreprinderii acestea și în parte asupra modului cum și cine ar trebui să ne punem în relațiune dintre cei d'acolo.

Vă îmbrățișăm cu dragoste frățească

Sogorul

STIMATE DOMNULE,

În timpul din urmă, situațiunea Românilor de peste munți înrăutățindu-se din ce în ce mai mult, din cauza legilor pe care guvernele ungurești le-a adus, de astă dată pe față și fără nici o tănuire ca să maghiarizeze tot ce nu este Ungur, ne-a făcut pe noi, o seamă de Români de peste Carpați, stabiliți în Regat să ne gândim la mijloace mai eficace spre a veni în ajutorul fraților rămași pe la vetrele părintești.

În scopul acesta spre a ne putea organiza, am înființat în București, Cercul Românilor de peste munti la care vă rugăm să aderați și Dvoastră.

Cercul nostru nu are tendențe separatești. Gîndu ne este să grupăm la un loc pe toți Românii de origine de peste Carpați, să ne impunem obligațiuni și sacrificii, pe care nu le putem prelinde deopotrivă dela toți Românii din această țară. Oricarui Român trebuie să-i stea la inimă dezvoltarea și propășirea culturii naționale de pretutindenea, dar în prima linie, nouă, celor de peste munti, ne incumbă datoria de a nu lăsa să fie călcată în picioare, din partea asupritorilor noștri, cultura românească.

Românii de origine transcarpatină sunt numeroși și răspîndiți pe întregul întins al țării. Multi dintre noi am dorit să contribuim cu o parte din avutul nostru la alinarea suferințelor celor oprimați dar, până astăzi, lipsindu-ne un centru, sacrificiile ce le am făcut, în diferite împrejurări, au rămas fără rezultatul dorit.

Din cercul nostru este exclusă orice politică de partid, în el se face numai politică națională.

Cercul sperăm să devie un centru puternic al tuturor Românilor de origine de peste munți, unde să se închege legăturile de solidaritate dintre noi, unde membrii să-și poată găsi la nevoie un sprijin și de unde să se ajutoreze mai efectiv mișcările naționale.

Se vor găsi de sigur, și între noi unii care, nevoind să contribuie cu obolul lor, vor căuta fel de fel de pretexte spre a nu se înscrie în Cerc. Acestora le vom spune de la început că Cercul nu va putea servi ca pedestal de înaltare pentru

nimenea și că el s-a întemeiat numai pentru acei care doresc să facă sacrificii pentru românism.

Iată principalele articole din Statute:

Art. 1. Se înființează în București un Cerc al românilor de peste munți, cu scopul:

- a. — de a desvolta legăturile de solidaritate între membrii cercului.
- b. — de a întreține legături mai strânse cu Românii de dincolo de munți,
- c. — de a forma un centru pentru sprijinirea mișcărilor naționale.

Art. 2. Pot fi membri ai Cercului toți Românii originari de peste munți, stabiliți în țară.

Art. 5 Pe lângă membrii ordinari și membrii fondatori vor putea fi aclamați, în adunarea generală, membri de onoare ai Cercului toți acei Români, care vor fi sprijinit mișcarea națională prin însemnate mijloace morale și materiale. Ei vor putea fi consultați de câte ori va crede de cuviință Comitetul.

Sediul Cercului, de ocamdată, este la d. Secretar. Calea Plevnei 50 unde se va trimite corespondența și adeziunile.

Presedinte
General M. GROZEA

Secretar,
G. POPA LISSEANU